

Institutie (3)

In enkele artikelen vraag ik wat aandacht voor de Institutie van Calvijn. Het lezen van dergelijke boeken is niet eenvoudig maar wel belangrijk. De Institutie is immers het grote boek van de Reformatie. Wie onze belijdenisgeschriften wil begrijpen moet de Institutie van Calvijn lezen. In dat boek worden de grondslagen van de gereformeerde leer duidelijk weergegeven. We zijn inmiddels toegekomen aan hoofdstuk 3. Het gaat over de kennis van God en de bronnen voor die kennis. Uit de natuur en uit de Schrift leren zondaren de Heere kennen. Over de kennis uit de natuur schrijft Calvijn in de hoofdstukken 2-5. We gaan verder met hoofdstuk 3.

Geschonken

De mensen hebben een zeker besef van God. Calvijn acht dit gegeven niet voor discussie vatbaar (1.3.1). God heeft in ieder mens een zeker begrip van Zijn goddelijke macht 'ingeplant'. 'Zonder uitzondering beseffen alle mensen namelijk dat God bestaat en dat Hij hun Maker is' (1.3.1). In de tijd van Calvijn was het atheïsme zoals we dat vandaag tegenkomen nog onbekend. Vandaag de dag zijn er mensen die zonder enige terughoudendheid beweren en denken dat God niet bestaat. De gedachte dat godsdienst en God een bedenksel van mensen zou zijn is volgens Calvijn echter volstrekt 'uit de lucht gegrepen' (1.3.2). Hoe kan het immers dat mensen soms gewetensangst hebben rond eeuwige zaken als God niet bestaat. Het is ook onmogelijk om werkelijk zonder God te zijn (1.3.3). De dienst van God verheft de mens boven het dier en daardoor alleen heeft een mens weet van de onsterfelijkheid. Goddelozen echter zouden heel graag het besef van het bestaan van God willen wegnemen. Het is voor Calvijn echter heel duidelijk dat goddelozen we alles in het werk kunnen stellen om God te ontkennen, maar 'het besef van Gods bestaan, dat ze heel graag uitgedoofd zouden zien, blijft zijn kracht behouden en komt telkens weer boven' (1.3.3). Ds. Hellenbroek zegt in zijn vragenboekje dat de ontkenning van Gods bestaan meer een wens is dan een dadelijk geloven. Atheïsten zouden wel willen dat God niet bestaat. Hun geweten echter spreekt anders. Dat is, denk ik, ook belangrijk voor vandaag.

Bedorven

Mensen kunnen het aangeboren besef dat God bestaat wel bederven. Mensen proberen het licht van de natuur te

doven. Hierover schrijft Calvijn het volgende:

Als David in Psalm 14 vers 1 zegt dat de goddelozen en de dwaazen in hun hart van mening zijn dat er geen God is, heeft dat in de eerste plaats betrekking op hen die zichzelf moedwillig verdwaazen door het licht van de natuur te doven, zoals wij zo meteen opnieuw zullen zien. Zo zien wij ook velen die vermoed elke gedachte aan God van zich stoten, als ze eenmaal verhard zijn door de vermetelheid waarmee zij zondigen en door de gewenning daaraan, hoewel die gedachte toch krachtens het natuurlijk besef vanzelf in hun innerlijk opkomt. Om nu hun verdwaazing nog verfoeilijker te maken beschrijft David hen als mensen die ronduit ontkennen dat God bestaat. Zij nemen Hem weliswaar Zijn werkelijke bestaan niet af, maar door Hem te beroven van Zijn oordeel en voorzienig beleid sluiten zij Hem als een God-in-ruste in de hemel op. Nu past niets zo weinig bij God als het bestuur over de wereld uit handen te geven, alles aan de grillen van het lot over te laten en de ogen te sluiten voor de misdrijven van de mensen, zodat die zich ongestraft kunnen uitleven. Dat is dan ook de reden waarom iedereen die de vrees voor het hemelse gericht uitbant en zorgeloos zijn lusten botviert, beweert dat God niet bestaat (1.4.2).

Het ontkennen van Gods bestaan is volgens Calvijn 'moedwillige verdwaazing' waar we voor op moeten passen. De Heere zal dat zeker straffen. De zonde bestraft zichzelf doordat iemand erdoor afgestompt raakt, aldus Calvijn. *Gods rechtvaardige wraak bestaat nu juist hierin dat het innerlijk leven van de goddelozen zo afgestompt raakt, dat zij ziende blind zijn als ze hun ogen eenmaal gesloten hebben. Op een andere plaats vertolkt David op voortreffelijke wijze wat hij daarmee bedoelt, als hij zegt dat er geen vrees Gods voor de ogen van de goddelozen is, (Psalm 36:3) en dat zij in hun hoogmoed juichen over hun wanbedrijven, omdat zij zichzelf aanpraten dat God er niet op let (Psalm 10:11).*

Kunstige bouw van de wereld

God maakt zich bekend in het geweten en in de kunstig bouw van deze wereld. Daarover schrijft Calvijn in hoofdstuk 5 van de Institutie. Elke dag die we ontvangen is een blijk van Gods goedheid voor mensen. De Heere wil dat we Hem leren kennen en daarom openbaart Hij zich in de bouw van deze wereld. Calvijn begint hoofdstuk 5 als volgt: *Het grootste geluk en het hoogste doel van het leven is dus gelegen in het kennen van God. Opdat de toegang tot dit geluk voor niemand gesloten zou blijven, heeft God niet alleen in de*

Johannes Calvijn (1509-1564)

*geest van de mensen datgene gelegd wat wij aangeduid hebben als de kiem van godsdienst, maar heeft Hij zich ook in de hele bouw van de wereld geopenbaard. Daarin treedt Hij elke dag zo duidelijk naar voren dat men Hem bij elke oogopslag wel moet zien. De mens is voor Calvijn het toonbeeld van de goddelijke wijsheid. In onderscheid met de dieren zijn mensen begaafd met eigenschappen die aan een Schepper herinneren. Mensen zijn, naar het woord van Paulus, 'van Gods geslacht' (Hand 17:28). "Alleen wie Zijn vaderlijke liefde ervaren heeft, zal ertoe gebracht worden Hem wederkerig te beminnen en te dienen" (1.5.3). God bewijst Zichzelf in de regering en onderhouding van deze wereld. Mensen echter miskennen de Heere maar hebben geen enkel excuus. God laat op allerlei manieren blijken dat Hij bestaat en zorgt: *Maar al die lampen die in het bouwwerk van de wereld ontstoken zijn om de roem van de Maker in het licht te stellen, verspreiden hun licht kennelijk zonder effect op ons te hebben. Aan alle kanten stralen ze ons toe, maar toch zijn ze van zichzelf in het geheel niet bij machte om ons op de juiste weg te leiden.**

Gods Woord.

We hebben daarom een ander middel nodig om God in waarheid en tot zaligheid te leren kennen: *'En zo heeft Hij niet zonder reden het licht van Zijn Woord erbij gegeven, om Zich daardoor tot zaligheid bekend te maken (1.6.1).* De Bijbel is voor Calvijn de bron om God op de juiste wijze te kunnen zien. Hij gebruikt daarvoor het sprekende beeld van de Bijbel als bril: *Het is net als bij bejaarden, mensen met een oogziekte en anderen die niet goed kunnen zien. Je kunt zulke mensen een nog zo fraai geschreven boek voorhouden, ze zien dan wel dat er iets geschreven staat, maar ze zullen nauwelijks in staat zijn twee woorden achter elkaar te lezen. Pas als ze een bril opzetten, zullen ze met behulp daarvan kunnen gaan lezen wat er precies staat. Zo brengt de Schrift orde aan in wat er anders in onze geest her en der aan kennis van God verspreid ligt; zij verdrijft de duisternis en laat ons helder zien wie God werkelijk is. (wordt vervolgd).*